

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra žurnalistiky

ETICKÉ KODEXY MÉDIÍ VEŘEJNÉ SLUŽBY

Bakalářská práce

Ondřej Dluhí

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Karel Páral

Olomouc 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou práci vypracoval samostatně za pomoci uvedených zdrojů a literatury. Práce má 74 201 znaků.

V Olomouci, 23. duben 2015

.....

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. et Mgr. Karlu Páralovi za jeho cenné rady a připomínky, rodině a kamarádům.

Abstrakt

Práce zjišťuje současný stav etických kodexů médií veřejné služby. Cílem je shrnutí doposud známých informací o etických kodexech České televize, Českého rozhlasu a České tiskové kanceláře. V práci budou aplikovány poznatků z jiných oborů - zejména mediálního práva- na etické kodexy médií veřejné služby. Dalším dílčím cílem je analýza vybrané české soudní judikatury vztahující se k případům, které se zabývaly etickými kodexy médií veřejné služby po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2006.

Klíčová slova: etika, etický kodex, média veřejné služby, mediální právo

Abstract

The thesis reflects actual aspects of ethical codes of public service media. The main aim of the thesis is the summary of current informations about ethical codes of czech public media. The thesis also deals with the knowledge from other fields – mainly from media law. The subtopic of the thesis is the analysis of the specific czech case law that apperared after election to Chamber of Deputies in 2006.

Key words: ethics, ethical code, public service media, media law

Obsah

ÚVOD	7
1 TEORETICKÝ RÁMEC	8
1.1 Vymezení etiky v žurnalistice	8
1.2 Potřeba regulace médií veřejné služby etickými kodexy	10
1.3 Média veřejné služby	12
2 PRAKTICKÁ ČÁST.....	14
2.1 Úvod do problematiky kodexů médií veřejné služby.....	14
2.2 Metodologie práce	14
2.3 Konkrétní kodexy – Kodex ČT, ČTK, ČRo	16
2.3.1 Etický kodex České televize.....	16
2.3.2 Etický kodex Českého rozhlasu	20
2.3.3 Etický kodex České tiskové kanceláře.....	22
2.4 Etické kodexy médií veřejné služby a příslušnost soudů v jednotlivých kauzách	25
2.4.1 Příslušnost Nejvyššího správního soudu	25
2.5 Případová studie.....	25
2.5.1 Volby 2006	25
2.5.1.1 Případy týkající se Etického kodexu České televize.....	26
2.5.1.2 Případy týkající se Etického kodexu Českého rozhlasu	30
2.5.2 Volby 2013	33
ZÁVĚR.....	35
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	37

ÚVOD

V žurnalistice se uplatňují psané i nepsané etické normy. Jedním z nástrojů, který poskytuje novinářům návod pro získávání a třídění informací, zpracování zadaného tématu, nebo při rozhodování v každodenních etických otázkách, jsou etické kodexy. Konkrétní pravidla chování se liší napříč jednotlivými periodiky, vydavatelskými domy a mediálními institucemi. V případě bulvárních médií jde často jen o dokument, který se v praxi nedodrhuje, protože jsou jejich majitelé motivováni především ekonomickým ziskem, a při snaze zvyšovat čtenost za každou cenu jsou pravidla morálky a etiky potlačena. Právě v této situaci by se měla dostávat do popředí média veřejné služby, která plní společenské funkce a jejich etické kodexy by měly obsahovat taková pravidla chování, aby byla při každodenní žurnalistické práci zachována kýžená nestrannost a objektivita vysílaných sdělení a nevznikaly ze strany příjemců žádné pochyby ohledně etických otázek.

Zhlediska novinářské etiky je tedy důležité poznat současný stav etických kodexů médií veřejné služby, protože i vzhledem k povaze veřejnoprávních médií by tyto kodexy měly být na vysoké úrovni. Je důležité poznat, jaké vztahy upravují, jakou mají působnost. S tím souvisí i shrnutí soudí judikatury, která se právě etickými kodexy zabývá. Novináři v České republice musí dodržovat platné zákony. Je nutné hledat souvislosti a vztahy mezi etickými kodexy, mediálními zákony a případy, kdy se novinářská etika dostala až před soud. Základní otázkou tvoří to, zda je v České republice, byť i nepřímo, možnost vynucení dodržování etického kodexu právem.

Cílem práce je všechny tři kodexy českých médií veřejné služby srovnat, zjistit, co mají společné a v čem se naopak liší. Zjistit, zda poskytují novinářům dostatečnou oporu pro jejich práci, zda nejsou některá ustanovení benevolentní, jak jsou ošetřeny spory mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem v případě etických střetů. Dalším cílem praktické části je také analýza soudních rozhodnutí, které se týkaly voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2006 a argumentovalo se v nich etickými kodexy médií veřejné služby.

Při zpracování bakalářské práce bude vycházeno především z primárních pramenů. Těmi jsou míněny především etické kodexy Českého rozhlasu, České televize a Českého rozhlasu. Těžištěm analýzy v praktické části budou právní kauzy, které se řešily před Nejvyšším správním soudem po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2006 a argumentovalo se v nich etickými kodexy médií veřejné služby. Dále budou nastíněny i podobné kauzy po předčasných volbách v roce 2013.

1 TEORETICKÝ RÁMEC

1.1 Vymezení etiky v žurnalistice

Žurnalistika jako profese by měla mít etický kodex. Mají-li být novináři a lidé pracující v mediálních institucích přijímáni jako profesní skupina (podobně jako lékaři, právníci či akademičtí pracovníci), musí pracovat podle univerzálního kodexu jednání, který deklaruje jejich bezúhonnost, důvěryhodnost, a tedy i jejich status pravdivých informátorů o světě kolem nás. Žurnalistika je lidem prezentována jako pravdivý obraz skutečného světa a ve svém oboru musí mít důvěru, jinak by v celospolečenském prostoru byla zbytečná. Žurnalistickou etiku lze tak pochopit jako soubor hodnot usnadňující společenskou oprávněnost a vzbuzující důvěru lidí v to, co čtou, vidí či slyší. Etické standardy – pokud je žurnalisté berou poctivě a seriózně – mají důležitý a zásadní vliv na obsah žurnalistických sdělení.¹

Vnější kontrola žurnalistiky a novinářské práce za pomoci právních norem není považována za dostatečnou. Proto na místo, kam nedosáhnou zákony ani jiné právní normy, tam musí řídit chování novinářů nejméně právě etický kodex. Tento kodex musí obsahovat jasné a precizně formulované představy o tom, co je mediálním prostředím a v žurnalistice profesionální a co naopak není. Nutno již v úvodu zmínit, že etické kodexy a profesní normy jakýchkoliv skupin jsou relativně slabými prostředky řízení a změny. Ti, kteří podobné dokumenty sebekontroly vytvářejí a kontrolují jejich dodržování, mají většinou omezený sankční potenciál k tomu, aby chování zakotvené v něm byli schopni vynutit.²

Etika v žurnalistice je etikou profesní a etikou informační. Právě specifickou součástí informační etiky je rozsáhlá žurnalistická praxe. V oblasti žurnalistiky se pak promítají problémy novinářské etiky z hlediska tvorby a šíření informací a etiky v obsahové stránce těchto informací. V rovině teorie je kladen důraz nejvíce na pravidla objektivit, jež spočívají 1. v přísném oddělení fakt a názorů druhých, 2. ve vyváženém záznamu a popisu debaty, směřujícím k neutralitě, 3. v potvrzení žurnalistických výroků odvoláním na konkrétní autority. Požadavek objektivit je formulován jako tradiční zásada nestrannosti. Například McNair klade důraz na její modifikaci v principu

¹ MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 182 s. ISBN 8071788406. s. 67-68.

² RUB-MOHL, Stephan - BAKIČOVÁ, Hana. *Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. 292 s. ISBN 8024701588. s. 237-238.

nestrannosti, jenž spočívá v kladení požadavku přiměřeně konkrétnímu problému. Respektování všech potencionálních nároků ale může vést novináře jenom k co možná největšímu ztenčování interpretačního rozkmitu ohledně předpokládané a hledané pravdy. Protože svět kolem nás je nám dán tak, jak jej lidé vnímají, a obsah tohoto vnímání je ve zprávách o něm pokaždé do určité dané míry interpretován, i kdyby jen volbou zpráv, zpracovávaných faktů, volbou vyjadřujících se autorit, o jejichž sdělení se opírá, pominutím dalších souvisejících událostí apod. Výsledné sdělení může ovlivňovat také tzv. strukturovaná předpojatost, která je chápána jako snaha o objektivitu s paradoxním koncem, totiž inklinuje k tomu, opírat se o „důvěryhodné“, v podstatné míře zastoupené institucionální zdroje, čímž se klade důraz jen na jejich pohled.³

Etika v žurnalistice představuje souhrn norem chování a jednání, jimiž se má řídit v určitém dobovém a společenském kontextu (v souvislosti s dominantní normativní teorií mediálního jednání) práce novináře, a které přímo souvisejí s výstupy jeho práce. V kontextu demokratické společnosti, kde zaručená svoboda projevu je představována jako jeden z fundamentálních prvků, náleží mezi tyto podstatné normy úcta k pravdě, zásady pečlivého a spolehlivého informování cílevědomého zmenšování osobnostních náklonností a vědomého zvažování důsledků vlastní vyvíjené činnosti a významu sdělení z hlediska zájmu společnosti na jedné straně a ochrany soukromí jednotlivce na straně druhé. V daném prostředí žurnalistické a mediální produkce na sebe společensky závazné zásady profesně přijatelného jednání často berou podobu souhrnu přímo formulovaných pravidel chování, jako jsou například etické kodexy. Je nutné odlišovat pravidla, která si na sebe kladou novináři sami jako profesní skupina, pravidla, která formuluje vydavatel či provozovatel, a pravidla, jež definuje nějaký subjekt stojící mimo vlastní sféru.⁴

Otázka novinářské etiky není jen tématem dnešní doby. Pražský sociolog Otakar Machotka, který v názorech na etiku vycházel z francouzské Durkheimovy školy, chápe etické problémy jako jevy sociální s přísnou objektivní metodou. Už v roce 1930 ve stati *Racionalizace s hlediska etického* napsal: „*Denní tisk nevykonává dosud svoji úlohu v plném souhlasu s mravními normami. Jsou způsoby vyjadřování, proti nimž nelze použití zákonitých prostředků, ani nelze dobře vyvracet jejich obsah. Nejde jen o obsah zpráv a článků, který může býti zkreslen. Každý, ať má jakékoliv kvality mravní i*

³ VANĚK, Jiří. *Obecná, ekonomická a informační etika*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. 252 s. ISBN 978-80-7357-504-5. s. 214.

⁴ REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. 327 s. ISBN 80-7178-926-7. s. 56.

intelektuální, může vydávat a psát noviny, jen má-li k tomu prostředky k tomu nutné a najde-li čtenáře. Okamžikem, kdy počne noviny vydávat, stane se soudcem nad politiky, umělci, literárními díly, veřejnými funkcionáři, státní administrativou, hospodářským podnikáním atd. Tato ohromná moc je často neúměrná mravním kvalitám a odpovědnosti lidí, kteří ji užívají. Racionalisace dala jim tak mohutný prostředek v zásahu do života druhých lidí a celé společnosti, že úprava mravními i zákonnými normami je pociťována jako nepopíratelná nutnost.“⁵

Etika má v žurnalistice pouze omezený dosah působnosti: nemůže mít zásadní vliv na fungování dnešních mediálních institucí, které jsou založeny na obchodních principech kapitalismu. Nemůže primárně změnit prvky a mechanismy mediálního systému a chování novinářů. Ale etika může fungovat jako korektor v případech, kdy žurnalisté nebudou souhlasit s tím, co je jen příslibem dobrých obchodů.⁶

Problém etiky v mediální sféře je komplexní, a pravidla a normy chování novinářů se do popředí veřejného zájmu společnosti dostávají čím dál více. Proto souhlasíme s názorem, že etika, která byla dříve více nahlížena jako privátní záležitost, se musí v dnešní době – kvůli celospolečenskému a veřejnému zájmu - opět stát veřejnou záležitostí nejdůležitějšího významu.⁷

1.2 Potřeba regulace médií veřejné služby etickými kodexy

Specifické zásady, které zákon stanoví pouze sdělovacím prostředkům veřejné služby, jsou pro soukromoprávní média ukotvena primárně jen v kodexech profesní etiky. Přesto, že dodržování daných norem není veřejnou mocí vynutitelné, je z toho, že jsou někde stanovena, zřejmé, že by se od všech sdělovacích prostředků, veřejnoprávních i soukromých, měla očekávat v podstatě tytéž povinnosti a je na ně kladen stejný důraz. Rozdíl je ten, že pro média veřejné služby jsou tyto zásady zakotveny jako právní povinnost.⁸

Platné znění právní úpravy obsahu rozhlasového a televizního vysílání bylo vytvořeno v době, kdy druhy šíření rozhlasového a televizního vysílání limitoval relativně malý počet volných frekvencí, které byly určeny pro distribuci rozhlasového a televizního

⁵ HODOVSKÝ, Ivan, SEDLÁK, Jiří. *Etika ve společnosti a v povoláních*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1994. 165 s. ISBN 80-7067-413-X. s. 137.

⁶ RUŽ-MOHL, Stephan - BAKIČOVÁ, Hana. *Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. 292 s. ISBN 8024701588. s. 253.

⁷ Tamtéž, s. 27.

⁸ POUPEŘOVÁ, Olga. *Regulace médií*. Praha: Leges, 2010. 272 s. ISBN 978-80-87212-48-6. s. 258.

signálu a jiné technologie v praxi nebyly používány. Tento důvod znamenal primárně snahu regulovat také obsah rozhlasového a televizního vysílání. Předpoklad výjimečnosti této snahy však s digitalizací začíná platit čím dál méně a vynořují se tendence, že narůstání počtu vysílacích programů bude doplňováno následným odstraňováním jakékoliv specifické regulace obsahu rozhlasového a televizního vysílání s tím, že obecné normy a pravidla, dané především prostřednictvím norem trestního práva, budou stačit.⁹ Zákonná regulace daná trestním právem hmotným ale není jediným způsobem formou organizování určitého systému. Ve sféře žurnalistiky se často dostáváme do kontaktu s tzv. autoregulací. Evropským heslem v oblasti tisku i jiných hromadných sdělovacích prostředků už dávno není regulace, ale samoregulace.¹⁰

O autoregulaci se mluvíme tehdy, jestliže jednotlivé a specifické součásti systému samy vytvářejí a distribuují informace a pravidla. Autoregulace znamená omezení plynoucí z etických standardů a norem, je závislá na tradicích dané kultury a společnosti a klade důraz na vysokou úroveň sebekázně. Autoregulační zásady jsou podobná jako normy právní a obdobně jako jsou zákonná pravidla stanovena v právních předpisech, jsou autoregulační normy stanoveny v profesně etických kodexech. Institucionální dohled nad dodržováním zakotvených pravidel a zásad, který je při veřejnoprávní regulaci dán orgány veřejné moci, je při autoregulaci nahrazen dohledem určitých etických komisí, rad nebo panelů. Porušení zásad profesní etiky může mít právní důsledky za takových okolností, kdy jejich dodržování majitel mediální instituce, vydavatel nebo provozovatel vysílání učiní součástí pracovních povinností. Má na výběr z různých možností. Může v předpisu stanovit jako primární nějaký obecný kodex (např. vydaný Syndikátem novinářů ČR nebo Mezinárodním centrem novinářů), nebo jako jinou možnost zvolit sepsání vlastního etického kodexu a stanovení vlastních norem speciálně pro potřeby svých zaměstnanců. Potom hovoříme o vnitřní směrnici, kterou zaměstnavatel dává najevo své oprávnění (a svou povinnost) stanovit zaměstnancům povinnosti a pravidla.

Porušení takto zakotvených pravidel pak může být považováno za porušení pracovněprávních vztahů a mohou z něj být případně vyvozeny i pracovněprávní důsledky pro zaměstnance. Explicitně to zákony zakotvují u Kodexu ČT a Kodexu ČRo, které ale v porovnání s tradičními kodexy profesní etiky mají určitá specifika, neboť jejich vydání zákon předpokládá, tzn. Česká televize a Český rozhlas kodex vydat musí a v obou

⁹ POUPEROVÁ, Olga. *Regulace médií*. Praha: Leges, 2010. 272 s. ISBN 978-80-87212-48-6. s. 107.

¹⁰ POMAHAČ, Richard. Tiskový zákon v kontextu evropského práva. In: *Sborník z kolokvia na PF UK*. Praha: Unie vydavatelů, 1999. s. 19.

případech jej musí předložit ke schválení Poslanecké sněmovně [§ 8 písm. f) zákona o ČT, § 8 písm. d) zákona o ČRo].¹¹

Velké množství novinářů se cítí být zavázáno profesionálními etickými kodexy natolik, že na tyto zásady kladou důraz i před veřejnou mocí a státními orgány. Děje se tak zejména u povinnosti zachovávat anonymitu informačního zdroje, jestliže si to daný zdroj přeje. V právních kauzách ale mohou nastat situace, kdy se zájmy žurnalistů na ochranu zdroje a právo veřejnosti na informace dostanou do rozporu se zájmy více či méně mocných jednotlivců nebo institucí. Takový rozpor se, jestliže je nebo může být tato informace důležitá pro trestní nebo civilní soudní řízení, může vztáhnout k otázkám rozhodování soudů. Pak je úlohou Ústavního soudu, aby na daném rozporu provedl test proporcionality a uvážil, zda je v daném specifickém případě veřejný zájem na odhalení zdroje novinářovy informace tak silný, že předstihne i ústavně zakotvené právo na svobodu projevu, které v sobě obsahuje i právo sdělovacích prostředků na neodhalení zdroje informace.¹²

1.3 Média veřejné služby

Česká televize a Český rozhlas jsou v českém právním řádu vnímány jak samostatné právnické osoby, které mají způsobilost k právům a povinnostem i způsobilost k právním úkonům (ust. § 1 odst. 2 zákona o ČT a ust. § 1 odst. 2 zákona o ČRo). Majetkově jsou od státu odděleny, disponují a nakládají s vlastním majetkem a Česká republika neodpovídá ani neručí za závazky České televize a Českého rozhlasu. ČT a ČRo jsou právnickými osobami veřejného práva. Pro veřejnoprávnost těchto právnických osob mluví několik specifických důvodů: 1. byly zřízeny přímo zákonem a ze zákona jim také vzniklo oprávnění provozovat rozhlasové a televizní vysílání, 2. zákon jim zakotvuje povinnost naplňovat konkrétní úlohy, které soukromoprávní média stanoveny nemají, 3. jejich značná část finančního rozpočtu je tvořena ze zdrojů veřejnoprávních, 4. zákon zakotvuje jejich organizační strukturu. Veřejnoprávní vysílání není soukromým ani státním vysíláním. ČT a ČRo jsou vnímány ve dvou rovinách - jako subjekty i vykonavatelé veřejné správy. V tom spatřujeme různé důsledky- poskytování veřejné služby zprostředkováváním zpráv a informací, šíření kultury, tvorbě a zpřístupňování kulturních statků, přičemž poskytování plnění takových úloh je jim zákonem stanoveno

¹¹ POUPEŘOVÁ, Olga. *Regulace médií*. Praha: Leges, 2010. 272 s. ISBN 978-80-87212-48-6. s. 107-109

¹² Tamtéž, s. 182.

jako povinnost, a to právě z titulu jejich vnímání jako veřejnoprávních subjektů. Stanovené orgány, skrze které se veřejnost může podílet na kontrole činnosti ČT a ČRo, na kontrole tvorby a šíření programů, jsou Rada ČT a Rada ČRo. Jednání Rady ČT a Rady ČRo jsou podle zákona veřejná. Jedná se o kolegiální orgány. Členové volí Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. V současné době je počet členů Rady ČT ustálen na patnácti, zatímco počet členů Rady ČRo je devět. Obě rady jsou podle zákona ze své činnosti odpovědné jen Poslanecké sněmovně. Rady mají velké množství práv, mezi které patří i dohlížení na naplňování zásad vyplývajících z Kodexů. Za veřejnoprávní sdělovací prostředek je ovšem třeba považovat i Českou tiskovou kancelář, která byla zřízena zákonem o České tiskové kanceláři. ČTK

je samostatnou právnickou osobou, která se zapisuje do obchodního rejstříku (na rozdíl od České televize a Českého rozhlasu, které v obchodním rejstříku zapsány nejsou). ČTK také hospodaří s vlastním majetkem. Jejím úkolem je distribuovat objektivní a všestranné informace pro svobodné utváření názorů (ust. § 2 odst. 1 zákona o ČTK). Veřejnou službu tak činí tím, že poskytuje slovní a obrazové zpravodajství, a to jak z České republiky, tak ze zahraničí (ust. § 2 odst. 2 zákona o ČTK). Podobnou službu pak ČTK poskytuje také směrem do zahraničí. Za splnění podmínek zakotvených právními předpisy je ČTK oprávněna vykonávat i jinou podnikatelskou činnost, která ale nemůže ohrozit její poslání.¹³

¹³ POUPEŘOVÁ, Olga. *Regulace médií*. Praha: Leges, 2010. 272 s. ISBN 978-80-87212-48-6. s. 85-93.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Úvod do problematiky kodexů médií veřejné služby

Kodex České televize a Kodex Českého rozhlasu mají specifické postavení, protože zákon s nimi spojuje určité právní následky, jak již bylo naznačeno výše v teoretické části. Naším cílem je zjistit, nakolik jsou v judikatuře českých soudů zastoupeny případy, ve kterých byly etické kodexy médií veřejné služby podkladem pro rozhodnutí soudů, nebo případy, ve kterých se navrhovatel domáhal svého práva a poukazoval přitom na etické kodexy médií veřejné služby. Dílčím cílem je případová studie voleb v roce 2006. Nastíníme situaci po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2006 a rozebereme případy, které se dostaly v souvislosti s touto událostí před soudy v ČR a týkaly se etických kodexů médií veřejné služby. V minulosti byly před soudem řešeny případy, kdy se argumentovalo například kodexem Syndikátu novinářů. Pro naši práci ale považujeme za relevantní pouze případy, které se dotýkají kodexů České televize, Českého rozhlasu nebo České tiskové kanceláře. Nutno již v úvodu zmínit, že Kodex ČTK nebyl součástí žádného sporu před českým soudem. Je to zčásti dáno tím, že zákon o ČTK nespojuje s kodexem stejné právní následky a neklade na něj stejné požadavky, jako je tomu u kodexů ČT a ČRo. A také proto, že ze všech tří kodexů je nejkratší, upravuje práva a povinnosti nejméně a neskládá se z žádných článků. Omezuje se jen na to nejnужnější. Rešerší v právních programech a zkoumáním současného stavu české judikatury jsme zjistili, že případy, kdy se etické kodexy ČRo a ČT objevily před soudem, jsou zejména z důvodu politických. V praktické části se proto zaměříme na případy, které se týkaly voleb, a to konkrétně voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2006. Protože však těchto případů nebylo více než deset, pokusíme se nastínit i jiné kauzy, které se v době po konání voleb v dalších letech také zabývaly etickými kodexy.

2.2 Metodologie práce

V úvodu praktické části budeme analyzovat jednotlivé kodexy médií veřejné služby. Zaměříme se na to, jak jsou zakotveny, co konkrétně upravují a jaké jsou mezi nimi odlišnosti. Použijeme zejména metodu komparace. Srovnávat budeme jejich postavení v právním řádu ČR a specifika, která s nimi konkrétní zákony spojují nebo nespojují, zda upravují postavení zaměstnanců, zda mají zakotveny etické zásady různých typů pořadů, zda řeší diskriminaci, náboženství, živé vysílání, vystupování zaměstnanců

mimo svou pracovní činnost (například na sociálních sítích) apod. Zaměříme se zejména na články, které se týkají navazující praktické části – případové studie. Jde o taková ustanovení, která ve své argumentaci používal Nejvyšší správní soud, nebo navrhovatelé v souvislosti s volbami do Poslanecké sněmovny v roce 2006. V případové studii se zaměříme na situaci po volbách v roce 2006 a budeme analyzovat jednotlivá soudní rozhodnutí, ve kterých se argumentovalo etickými kodexy médií veřejné služby. Nastíníme u každého případu, o co konkrétně se jednalo, jaký byl výsledek soudního rozhodnutí, jakým způsobem se argumentovalo a jakou konkrétní úlohu hrál daný kodex. Na volby v roce 2006 se zaměříme proto, že jde o jednotné téma pro největší počet případů, které u nás skončily před soudem (zjištěno studií judikatury a použitím speciálních vyhledávacích právních programů pomocí klíčových slov – např. Codexis a Aspi) a argumentovalo se v nich etickými kodexy médií veřejné služby. Celkem, bez ohledu na téma, není těchto případů více než dvacet. My se proto zaměříme na volby v roce 2006, a nastíníme i situaci po volbách v roce 2013, protože i tady se tři případy k Nejvyššímu správnímu soudu dostaly. Zároveň poukážeme na průlomové rozhodnutí Ústavního soudu, které se týkaly ochrany zdroje informací a souviselo s Kodexem ČT.

V případové studii jde o podrobný rozbor jen pár případů.¹⁴ Tak to bude i v naší práci - zkoumat budeme jednu událost - volby v roce 2006 v kontextu případů, které skončily před soudem, a argumentovalo se v nich etickými kodexy médií veřejné služby. Vzhledem k tomu, že těchto případů je málo, nastíníme i případy po volbách v roce 2013. Specifikem bude to, že budeme analyzovat judikaturu, a nutná je tedy znalost právní terminologie. Předmětem zkoumání jsou etické kodexy médií veřejné služby a jejich konkrétní články v kontextu soudních rozhodnutí. Základním cílem je zjistit, zda jsou etické kodexy médií veřejné služby v českém právním řádu vymahatelné. Pokud nejsou, zda jsou vymahatelné alespoň nepřímo. A jak velkou roli hrají při samotném rozhodování soudů. Sběr dat probíhá pomocí právních programů Codexis a Aspi, které umožňují pomocí klíčových slov nalézt a zobrazit jakoukoliv judikaturu českých soudů.

¹⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6. s. 102.

2.3 Konkrétní kodexy – Kodex ČT, ČTK, ČRo

2.3.1 Etický kodex České televize

Etický kodex České televize představuje zásady naplňování veřejné služby v oblasti televizního vysílání. Současná podoba byla schválena Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky 2. července 2003. Kromě preambule obsahuje 26 článků. Specifika tohoto dokumentu vyplývají jednak z povahy České televize jako veřejnoprávního média, jednak přímo ze zákona o České televizi (zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi, v platném znění). Podle tohoto zákona předkládá Rada České televize Poslanecké sněmovně ke schválení Kodex České televize, který stanoví zásady naplňování veřejné služby v oblasti televizního vysílání. Porušení Kodexu České televize je kvalifikováno jako porušení pracovní kázně podle zvláštního zákona. Do působnosti Rady České televize náleží i povinnost dohlížet na plnění úkolů veřejné služby v oblasti televizního vysílání a na naplňování zásad vyplývajících z Kodexu České televize a za tím účelem vydávat stanoviska a doporučení týkající se programové nabídky. O důležitosti Kodexu svědčí i to, že Rada České televize může odvolat generálního ředitele z funkce, neplní-li Česká televize úkoly veřejné služby v oblasti televizního vysílání podle tohoto zákona nebo povinnosti vyplývající ze zvláštních právních předpisů nebo nenaplňuje-li svými programy zásady Kodexu České televize, jestliže byl generální ředitel na tuto skutečnost Radou v době posledních 12 měsíců písemně upozorněn.¹⁵

Už v preambuli Kodex ČT stanoví, že proces schvalování tohoto dokumentu Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR spolu s odkazem na zákoník práce znamená, že se z norem obvykle samoregulačních, stanovených a přijímaných samotným médiem, stávají de facto normy pracovní právní. Své specifické postavení a určitou vynutitelnost naznačuje dále, když zakotvuje, že zákon v tomto případě předpokládá přijetí souboru norem, jež budou vymahatelné, a tedy dostatečně určité a konkrétní.

V preambuli dále odkazuje na tradici a program Rady Evropy, který rozebereme v další části textu. Preambuli uzavírá ustanovení, že pro Kodex je nejvyšším a nepominutelným kritériem respekt k lidské důstojnosti založený na úctě k veškerým projevům existence. Už v úvodu Kodex stanoví, že divák – občan je pro něj na prvním místě. Formuluje, že Česká televize dbá při naplňování zákonem a Kodexem uloženého závazku veřejné služby o uspokojení potřeb občana – televizního diváka. Také se dbá na

¹⁵ Zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi, v platném znění

různorodost - aby maximum diváckých skupin našlo na obrazovce témata, která je zajímají. Zavazuje se, že nebude zasahovat do osobnostních práv diváků, že bude informovat pravdivě, neagresivně, chránit soukromí diváků, nebo pečlivě zkoumat reklamace nebo chyby ve zpracování obsahu. Také si stanoví, že je povinna informovat diváky o původu a zdrojích informací a materiálů užitých ve vysílaných pořadech. Specifickým závazkem je, že Česká televize musí sledovat v oboru celosvětově dosahovanou úroveň provozování televizního vysílání. V Kodexu věnuje zvláštní pozornost dětskému divákovi. Slibuje hodnoty slušnosti, vzdělanosti, pracovitosti a úcty k životnímu prostředí. Zavazuje se, že v pořadech pro děti a mládež je povinna napomáhat národnostní a etnické toleranci a poskytnutí prostoru ukázkám možností integrovaného soužití zdravých dětí s dětmi zdravotně postiženými, a to i v souvislosti s natáčením vlastních pořadů.

Následuje vztah mezi televizí a poplatníkem televizního poplatku. Česká televize poskytne na vyžádání informace o hospodaření s televizními poplatky i dalším majetkem v rozsahu údajů, které je povinna sdělovat podle zákona o svobodném přístupu k informacím. Zajímavý a poměrně často diskutovaný přístup k poplatkům je obsažen v čl. 3.4. Podle něj Česká televize uplatňuje při vymáhání televizních poplatků rovný přístup vůči poplatníkům a vymáhá televizní poplatky od všech dlužníků, jakmile je zjistí. Ohledně tvůrců pořadů je zakotveno, že Česká televize bude respektovat jejich právo na integritu vlastního svědomí, a pokud zaměstnanec svému nadřízenému nebo externí spolupracovník osobě, která s ním za Českou televizi jedná, předem oznámí, že mu svědomí nedovoluje pracovat na určitém tématu, bude takový tvůrce z práce na daném tématu uvolněn, aniž by za to byl s výhradou ušlé odměny za takto nevykonanou práci sankcionován. Zároveň ale na tvůrce, kteří pracují pro Českou televizi, klade povinnost, že musí zachovávat Kodex, i kdyby nebyli zaměstnanci České televize, na což musí být v případě konfliktu upozorněni.

Co se týče informací ve zpravodajských a aktuálněpublicistických pořadech, dbá na přesnost a nestrannost spočívající především ve zjišťování a ověřování skutečnosti. Striktně rozlišuje mezi zprávou a hodnotícím soudem (komentářem). Aktuálněpublicistické pořady mají nabízet především kritickou reflexi reality, musí jít do hloubky věcí, zjišťovat pravé příčiny jevů a popsat rozsah následků. Jedním z faktorů, které odlišují zpravodajství médií veřejné služby od zpravodajství komerčních televizí, je čl. 5. Ten stanoví, že Česká televize smí odvysílat zprávu ověřenou alespoň ze dvou důvěryhodných a na sobě vzájemně nezávislých zdrojů. A dále, že Česká televize nesmí

odvysílat informaci, jejíž původ není znám. Co se týče diskusních pořadů a plurality, Česká televize dbá, aby hlavní názorové proudy sporu dostaly rovnoměrný prostor k vyjádření. Pro praktickou část naší práce je důležitý zejména čl. 6.8, který říká, že Česká televize věnuje v programu zvláštní pozornost období před volbami do hlavních orgánů zastupitelské demokracie včetně orgánů na úrovni obcí a měst. ČT se zavazuje dbát o kultivovanost jazykového projevu. Vyjadřování hlasatelů, moderátorů a redaktorů ve vysílání musí působit jako vzor správného užívání jazyka. U sportovního vysílání slibuje, že nevyvolá v divácích pocit, že v rozporu se sportovními hledisky upřednostňuje určitý sportovní klub či komerční zájem spojený se sportem. V zákazu diskriminace formuluje, že je povinna zdržet se stereotypů v popisování konkrétních skupin, respektive jejich příslušníků. Zejména pro zpravodajství je důležité zakotvení principu presumpce nevinny - až do pravomocného výroku o vině se na člověka hledí jako na nevinného.

Rozsáhlá jsou také pravidla při natáčení, ať už jde o ochranu zdroje a původu informací (viz níže průlomový nálezn Ústavního soudu), nebo používání skryté kamery a mikrofonu, natáčení s dětmi nebo zacházení se zvířaty. Zvláštní prostor věnuje zobrazování násilí a nahoty, užití archivních záběrů a počítačové grafiky. Zakotvuje i principy živého vysílání a povinností při kritických situacích. V čl. 20 se věnuje charitativní a dobročinné činnosti. Ke komerční části programu slibuje, že nepřipustí, aby inzerent mohl ovlivnit obsah pořadů. Nesmí učinit ani jakékoliv přísliby, které by byly v rozporu s tímto pravidlem. Platí i zákaz skryté a podprahové reklamy. Obsáhle se věnuje střetu zájmů. Pracovníci nemohou ani dodatečně přijmout dar nebo jiný ekonomický prospěch od třetí osoby za natočení nebo odvysílání, popřípadě nenatočení nebo neodvysílání určitého pořadu či jeho části. Spolupráce zaměstnanců České televize s jinými médii podléhá předchozímu písemnému souhlasu nadřízeného. Dále je řešena péče o archivní fond a základní pravidla hospodaření. Závěrem formuluje, že Česká televize je povinna seznámit s Kodexem nově přijímané zaměstnance ještě před vznikem pracovního poměru a externí spolupracovníky ještě před uzavřením příslušné smlouvy.¹⁶

Na pomoc posuzování otázek, které vyplynou z uplatňování Kodexu, se zřizuje Etický panel České televize. Etický panel tvoří pět členů, které po dohodě s Radou České televize jmenuje a odvolává generální ředitel. Účelem Etického panelu je posílit důvěru veřejnosti v odpovědný přístup České televize k otázkám profesní etiky a jejího dodržování. S tím souvisí úkol chránit před vnějším nátlakem především svobodu projevu

¹⁶ Kodex ČT

a potřebné pracovní podmínky pro nezávislou žurnalistiku, ale také všechny ostatní složky tvorby, výroby a vysílání televize veřejné služby. Funkce člena Etického panelu je čestnou funkcí, za kterou nepřísluší odměna.

Etický panel je poradním orgánem generálního ředitele a řídí se vlastním jednacím řádem, který bude přijat na zasedání Etického panelu a následně schválen generálním ředitelem České televize. Rada České televize je oprávněna žádat Etický panel o stanoviska k otázkám, které souvisejí s uplatňováním Kodexu.¹⁷

První Kodex České televize byl vypracován v roce 1995. V prvotní fázi byl součástí Statutu ČT. Stanovil základní pravidla a etické zásady, jak přistupovat k tvorbě programu, zpravodajství a žurnalistiky ČT jako služby veřejnosti. Zároveň řešil i to, jakým způsobem má ČT zobrazovat násilí a věnoval se i zřízení Etického panelu ČT jako nezávislého konzultačního orgánu vedení ČT. Podle Kodexu měl právo vydávat stanoviska k případům, kdy může být porušena etika žurnalistické nebo umělecké tvorby.¹⁸ Nutno zmínit, že Česká televize byla ve vypracování etického kodexu v českém mediálním prostředí průkopníkem. Právě ČT rozpoutala v první polovině devadesátých let debaty o etice novinářské práce a vůbec o etice médií. Inspirací pro ČT byla Rezoluce č. 1003 o etice žurnalistiky, kterou vypracovala Rady Evropy. V přední části Kodexu bylo stanoveno: „Rada Evropy schválila v roce 1993 Rezoluci č. 1003 o etice žurnalistiky. Tyto etické zásady žurnalistiky by měly být uplatňovány všemi novináři v celé Evropě. Vzhledem k nedostatku právní úpravy a pozitivních tradic v této oblasti v České republice považujeme za velmi důležité respektovat uvedené zásady při výrobě a vysílání pořadů v České televizi.“¹⁹

Ke změnám došlo po období krize v České televize z let 2000 a 2001. V důsledku toho byl novelizován zákon o ČT a Kodex už nebyl součástí statutu, ale bylo na něj nahlíženo jako na samostatný dokument, který Rada ČT musí předkládat Poslanecké sněmovně a ta jej následně schvaluje. Zároveň bylo zakotveno, že Kodex tvoří pravidla naplňování veřejné služby televizním vysílání a jestli dojde k jejich nedodržení nebo překročení, bude to bráno jako porušení pracovní kázně.²⁰ De facto tak Kodex začal být

¹⁷ Kodex ČT

¹⁸ PITTERMANN, Jiří. *(Prvních) 10 let České televize*. Praha: Česká televize, 2002. 372 s. ISBN 8085005379. s. 359.

¹⁹ JIRÁK, Jan et al. *10 let v českých médiích*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 142 s. ISBN 8071789259. s. 53-54.

²⁰ PITTERMANN, Jiří. *(Prvních) 10 let České televize*. Praha: Česká televize, 2002. 372 s. ISBN 8085005379. s. 359.

vnímán v postavení zákoníku práce a došlo k posílení vlivu politiků na nezávislost České televize.

Tehdejší situaci kolem novely a vlivu nového specifického postavení Kodexu ČT popisuje ve svém příspěvku v knize 10 let v českých médiích Václav Moravec: „*Politické reprezentaci, v tomto případě poslancům Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, se podařilo pasáží Kodexu ČT v novele zákona o ČT z ledna 2001: 1. Popřít princip samoregulace médií a vtáhnout do formulování etických principů novináře média veřejné služby část politické reprezentace, 2. Postavit Kodex ČT, který obsahuje pasáže týkající se novinářské etiky média veřejné služby, na úroveň zákoníku práce. Při projednávání a schvalování zásadní novely zákona o ČT v lednu 2001 nezazněly v Poslanecké sněmovně PČR žádné argumenty: Proč a v čem byly dosavadní Kodex či Statut ČT nedostatečné, že bylo nutné zavést do zákona ČT povinnost vypracovat zcela nový Kodex ČT, který by schválila Poslanecká sněmovna PČR? Následná tvorba Kodexu ČT, která trvala bezmála dva roky (Kodex ČT schválila Poslanecká sněmovna PČR 2. července 2003), prokázala, že jí rozhodně nepředcházela „celospolečenská diskuse“, jak slibovali v lednu 2001 někteří zákonodárci. Předcházela jí především diskuse mezi poslanci a Radou ČT. Je zjevné, že Kodex ČT a Kodex ČRo schvalované Poslaneckou sněmovnou PČR prohloubily závislost médií veřejné služby v ČR na politické reprezentaci. To byl pravděpodobně hlavní důvod, proč se pasáže o kodexech médií veřejné služby schvalované poslanci dostaly do zásadní novely zákona o ČT a později i do novely zákona o ČRo (č. 192/2002 Sb.).“²¹ O tom, jaké změny novela blíže znamenala a v čem jsou specifika postavení nového Kodexu ČT, jsme psali výše.*

2.3.2 Etický kodex Českého rozhlasu

Etický kodex Českého rozhlasu obsahuje kromě preambule tři hlavy (Aktéři služby veřejnosti v oblasti rozhlasového vysílání, Specifické typy pořadů a některé další činnosti Českého rozhlasu, Profesní a etické otázky a některé postupy při jejich řešení) a 27 článků. Kodex definuje práva a povinnosti Českého rozhlasu a jeho zaměstnanců vzhledem k veřejnosti. Specifika Kodexu vyplývají ze zákona č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, v platném znění. Jsou v podstatě stejná jako v případě Kodexu České televize.

²¹ JIRÁK, Jan et al. *10 let v českých médiích*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 142 s. ISBN 8071789259. s. 58-59.

Rada Českého rozhlasu předkládá Poslanecké sněmovně ke schválení Kodex Českého rozhlasu, který stanoví zásady naplňování veřejné služby v oblasti rozhlasového vysílání. Porušení Kodexu Českého rozhlasu je kvalifikováno jako porušení pracovní kázně podle zvláštního zákona. Rada Českého rozhlasu dohlíží na plnění úkolů veřejné služby v oblasti rozhlasového vysílání a na naplňování zásad vyplývajících z Kodexu Českého rozhlasu a za tím účelem vydává doporučení týkající se programové nabídky. Generální ředitel může být z funkce Radou odvolán, zejména neplní-li Český rozhlas opakovaně úkoly veřejné služby v oblasti rozhlasového vysílání podle tohoto zákona nebo povinnosti vyplývající ze zvláštních právních předpisů nebo nenaplňuje-li svými programy zásady Kodexu Českého rozhlasu.²²

Kodex ČRo (kromě specifického postavení zakotvených v zákonu o ČT a v zákonu o ČRo a změnách po roce 2001, viz výše) má ve svém začátku hned dvě podobnosti s Kodexem ČT – jeho preambuli také zčásti tvoří program Rady Evropy, a za nejvyšší a nepominutelné kritérium také stanoví respekt k lidské důstojnosti založený na úctě k veškerým projevům existence. Následuje stejně jako v případě ČT výklad pojmů. Oproti ČT se Kodex ČRo dělí na hlavy a ty na jednotlivé články. V úvodu vymezuje Český rozhlas jako instituci a následuje zakotvení pravidla, že posluchač je na prvním místě. Podobně vnímá i pluralitu - Český rozhlas usiluje o to, aby maximum posluchačů našlo v rozhlasovém vysílání témata, která je zajímají. Slibuje dbát na soukromí posluchačů, na jejich osobnostní práva, na povinnost informovat posluchače o původu a zdrojích informací a materiálů užitých ve vysílaných pořadech, slibuje sledovat v oboru celosvětově dosahovanou úroveň rozhlasového vysílání a jeho inovace jak ve smyslu technickém, tak žánrovém, obsahovém a formálním.

Zvláštní pozornost věnuje dětskému posluchači. Všechna tato ustanovení jsou v podstatě totožná s Kodexem ČT. I tady se věnuje zvláštní pozornost poplatníkovi rozhlasového poplatku a tvůrci pořadu. Je stanoveno stejné pravidlo jako u ČT- Kodex musí zachovávat všichni tvůrci, kteří pracují pro Český rozhlas jako zaměstnanci nebo externí spolupracovníci. Co se týče zpravodajských a publicistických pořadů, poskytuje rozhlas posluchačům informace důležité pro jejich všestrannou orientaci a svobodné utváření názorů. Zařazení a pořadí informací ve zpravodajské agendě celoplošných stanic se řídí předpokládaným vlivem na život obyvatel České republiky, u regionálního vysílání vlivem na život obyvatel kraje. Také striktně rozlišuje mezi zprávou a komentářem a musí

²² Zákon č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, v platném znění

jít alespoň o dva zdroje. Stejně jako u ČT přistupuje Český rozhlas k diskusním pořadům a pluralitě.

Pro praktickou část naší práce je důležitý zejména čl. 7, který mimo jiné stanoví, že věnuje v programu zvláštní pozornost období před volbami do zastupitelských orgánů všech stupňů. Stejně jako Kodex ČT se staví k uměleckým pořadům, vzdělávacím a osvětovým pořadům, zábavním pořadům i sportovnímu vysílání. Také ošetřuje péči o archivní fond a charitativní činnost. V třetí hlavě stanoví zásady pro jazykový projev, otázky náboženství, zákaz diskriminace, presumpci nevinny, pravidla nahrávání, živé vysílání, kritické situace, zobrazování násilí, obětí, sexuálně explicitního chování a užití archivních nahrávek, střet zájmů, základy hospodaření, a v závěrečných ustanoveních povinnost seznámit s Kodexem všechny pracovníky Českého rozhlasu, nově přijímané zaměstnance ještě před vznikem pracovního poměru a externí spolupracovníky ještě před uzavřením příslušné smlouvy.²³

Kodex ČRo je ve své podstatě stejný jako Kodex ČT a některé pasáže jsou téměř identické. Je to dáno tím, že oba zákony byly novelizovány ve stejnou dobu a připravovala jejich návrh stejná skupina zákonodárců. Nejmarkantněji se proto jeví oba v porovnání Kodexem ČTK.

2.3.3 Etický kodex České tiskové kanceláře

Etický kodex České tiskové kanceláře je ze všech tří kodexů nejméně rozsáhlý. Obsah není členěn do hlav ani článků a nepřesáhne víc jak dvě normostrany. Kodex shrnuje nejzákladnější zásady pro práci ve zpravodajství, pro práci redaktorů (ale v některých ohledech všech zaměstnanců) ČTK a pro výklad veškerých dalších pravidel pro tvorbu zpravodajství. Ještě podrobněji popisuje jednotlivé situace a jejich řešení Zásady pro tvorbu zpravodajství, které ČTK poprvé ustanovila v roce 1992 a od té doby je aktualizuje. Kodex ČTK se od prvních dvou odlišuje v tom, že daný zákon o něm explicitně nehovoří a nespojuje s ním různá specifika, jako je tomu v případě Kodexů ČT a ČRo (zákon č. 517/1992 Sb., o České tiskové kanceláři, v platném znění). Rada tiskové kanceláře tak nepředkládá Kodex ke schválení Poslanecké sněmovně, ani nemůže odvolat ředitele, nejsou-li naplňovány zásady Kodexu.

Kodex ČTK neobsahuje preambuli. V úvodu stanoví, že zpravodajství ČTK je nezávislé a nestranné. Také, že každá zpráva ČTK musí být ověřená (není potřeba dvou

²³ Kodex ČRo

zdrojů jako u ČT a ČRo). Dovoluje i použití anonymních zdrojů, a to v případě, že informaci nelze získat otevřenou cestou a že tato informace je podstatná pro zprávu. Slibuje, že redaktoři ČTK v souladu se zákonem chrání důvěrné zdroje informací. Jejich identitu jsou povinni sdělit pouze svým nadřízeným (takové pravidlo ČT ani ČRo neobsahuje). Kodex se krátce zabývá osobnostními právy, konfliktem zájmů, presumpcí nevinny a diskriminací. Na rozdíl od ČT a ČRo je jinak řešeno přijímání a poskytování výhod a činnost pro jiná média. Obojí je možné po souhlasu šéfredaktora. A také na rozdíl od ČT a ČRo má vyřešené zveřejňování názorů a postojů na internetu, včetně sociálních sítí - zaměstnanci ČTK nevyvíjejí aktivity, které by mohly ohrozit pověst neustrannosti agentury. Podobné ustanovení nemá ČT ani ČRo.

2.3.4 Etické kodexy médií veřejné služby a průlomový náleží Ústavního soudu

První odlišnou situací, která se netýkala přímo voleb, ale stěžovatel se v tomto případě odvolával ve své argumentaci na Kodex České televize, se zabývá Nález Ústavního soudu v Brně ze dne 27. 9. 2005 sp. zn. I. ÚS 394/04. Ústavní soud řešil ochranu novinářských zdrojů. Rozhodoval o ústavní stížnosti stěžovatele M. Š. proti usnesení Městského státního zastupitelství v Praze a proti usnesení policejního orgánu Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR, Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. Stěžovatel se jako scénárista podílel na vytvoření třídílného dokumentárního cyklu "Mezi hvězdou a půlměsícem", který byl v roce 2003 vysílán Českou televizí na programu ČT 2. Třetí část tohoto dokumentárního cyklu nazvaná "Otec uprchlíků" se zabývala případem amerického občana Ch. J., který zemřel za dosud nevyjasněných okolností dne 19. srpna 1967 v Praze. V rámci následného sběru podkladů pro další publikační činnost se stěžovateli ozvala záhy po odvysílání osoba, která mu chtěla poskytnout relevantní informace mající vztah k danému případu. Uvedená osoba si výslovně a důrazně nepřála, aby bylo v této souvislosti jakýmkoliv způsobem uvedeno její jméno a totožnost. Slibem mlčenlivosti o své totožnosti podmínila poskytnutí informací a stěžovatel jí zamlčení její identity slíbil. Uvedená osoba pak poskytla nepřímé svědectví z doslechu, které pro něho mělo podstatný význam pro další zpracování látky. Úřad dokumentace a vyšetřování vyvíjel poté na stěžovatele nátlak, aby přes jím učiněný slib sdělil, od koho a jakým způsobem informace získal. Protože to stěžovatel odmítl - s ohledem na slib učiněný informátoru a s odkazem na ochranu informačních zdrojů novináře - byla mu uložena pořádková pokuta (pozn.: 40.000,- Kč) za to, že využil

zákonného práva chránit svůj informační zdroj. Stěžovatel poukázal u Ústavního soudu na to, že jako novinář je povinen řídit se etickými pravidly, vztahujícími se k novinářské profesi, zejména pak Kodexem České televize, který schválila Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, Etickým kodexem novináře, vypracovaným Syndikátem novinářů ČR, a Deklarací principů novinářského chování, přijatou Světovým kongresem IFJ (Mezinárodní federace novinářů) v roce 1954 a potvrzenou v roce 1986. Článek 16.11 Kodexu České televize stanoví, že Česká televize je z vážných důvodů oprávněna zaručit osobám, jež poskytly informace nebo podklady pro natáčení, anonymitu, jestliže téma, k němuž se informace vztahují, je předmětem veřejného zájmu. Vážným důvodem ve smyslu tohoto pravidla mohou být především důvodné obavy o bezpečnost, obživu nebo uchování důstojnosti zdroje či jemu blízkých osob. Pokud Česká televize takovou záruku po předchozím poučení zdroje o zákonných mezích tohoto práva učiní, je povinna dostát svému závazku zdroj neprozradit v rozsahu práva, které provozovateli televizního vysílání vyplývá ze zákona, ledaže by se ukázalo, že zdroj jednal vůči České televizi podvodně. Proto stěžovatel argumentoval tím, že se řídí Kodexem ČT, který výslovně právo na ochranu zdroje zmiňuje.

Ve svém rozhodnutí Ústavní soud dovodil, že orgány činné v trestním řízení buď vůbec (Policie) či nedostatečně (státní zastupitelství) zvažovaly důvody vedoucí stěžovatele k tomu, že totožnost svého zdroje odmítl prozradit. Nelze podle něj přehlédnout, jak stěžovatel právem namítl, že prozradí-li novinář svůj zdroj - přes slib, že tak neučiní -, ohrožuje tím vlastní novinářskou práci, zejména v oblasti tzv. investigativní žurnalistiky, jež je při seriózním přístupu novináře společensky cenná a přínosná. Ústavní soud v tomto konkrétním případě argumentoval, že orgány činné v trestním řízení ignorovaly základní pravidla stanovená pro ochranu novinářských zdrojů informací a rozhodl ve prospěch stěžovatele.²⁴

²⁴ Nález Ústavního soudu v Brně ze dne 27. 9. 2005 sp. zn. I. ÚS 394/04

2.4 Etické kodexy médií veřejné služby a příslušnost soudů v jednotlivých kauzách

2.4.1 Příslušnost Nejvyššího správního soudu

Všechny případy, které se objevily před soudem a týkaly se etických kodexů médií veřejné služby a voleb v roce 2006, řešil Nejvyšší správní soud. Je to dáno jeho příslušností, která je upravena v zákoně č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky. Ten podle § 86 a násl. stanoví, že proti rozhodnutí o odmítnutí kandidátní listiny, přihlášky k registraci, škrtnutí kandidáta na kandidátní listině a proti provedení registrace kandidátní listiny nebo přihlášky k registraci se může nezávislý kandidát, politická strana, politické hnutí nebo koalice, která podala kandidátní listinu nebo přihlášku k registraci, a u škrtnutí kandidáta i tento kandidát domáhat ochrany u soudu. K tomuto řízení je příslušný krajský soud příslušný podle sídla krajského úřadu nebo pověřeného obecního úřadu v sídle volebního obvodu.

Podáním návrhu na neplatnost volby kandidáta se může domáhat ochrany u soudu každý občan zapsaný do stálého seznamu ve volebním okrsku, kde byl poslanec volen, a každá politická strana, politické hnutí nebo koalice, jejíž kandidátní listina ve volebním kraji byla pro volby do Poslanecké sněmovny zaregistrována, (dále jen "navrhovatel"). K takovému typu řízení je příslušný Nejvyšší správní soud. Právě do této kategorie spadají všechny naše rozebírané případy. Etické kodexy médií veřejné služby může řešit jakýkoliv soud, speciální příslušnost zakotvena není. V našich případech se ale vždy jednalo o návrh občana nebo strany na neplatnost, proto byl pokaždé příslušný Nejvyšší správní soud.

2.5 Případová studie

2.5.1 Volby 2006

Voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky se zúčastnilo celkem 26 politických stran. Do sněmovny se dostalo pět z nich – ODS, ČSSD, KSČM, KDU-ČSL a Strana zelených. Ta se dostala do sněmovny poprvé, naopak neuspěla Unie svobody. Vítězem voleb se stala ODS se ziskem 35,38 % hlasů (81 mandátů), druhá skončila ČSSD s 32,32 % hlasů (74 mandátů), KSČM obdržela 2,81 % hlasů (26 mandátů), KDU-ČSL 7,22 % hlasů (13 mandátů) a SZ získala 6,29 % (6 mandátů).

Protože situace po volbách proti sobě postavila dva bloky, z nichž každý měl sto hlasů, nastalo až do ledna 2007 období vládní krize.²⁵

Podrobněji se podíváme na povolební situaci, kdy některé strany a jednotlivci podali z různých důvodů návrh na neplatnost voleb a soud nebo sami navrhovatelé argumentovali etickými kodexy médií veřejné služby. Rozebereme jednotlivé případy týkající se Kodexu ČT a Kodexu ČRo. Jak již bylo výše zmíněno, v českém právu se před soud nedostal případ, ve kterém by se argumentovalo Kodexem ČTK.

2.5.1.1 Případy týkající se Etického kodexu České televize

Podrobněji se podíváme na konkrétní případy. V roce 2006 se politická strana Nezávislí demokraté domáhala u Nejvyššího správního soudu určení neplatnosti voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konaných ve dnech 2. a 3. 6. 2006 a v případě nemožnosti vyhovění navrhla vyslovení neplatnosti volby všech kandidátů stran a hnutí, které ve volbách překročily pěti procentní hranici. Podle navrhovatelky Česká televize v rozporu s volebním zákonem zvýhodnila některé kandidující subjekty (konkrétně ČSSD, ODS, KSČM a KDU-ČSL) a toto porušení ovlivnilo výsledek voleb jako takových i výsledek volby všech kandidátů. Jednalo se zejména o pořad Otázky Václava Moravce SPECIÁL - předvolební debaty (celkem 21 hodin; sledovanost až 496 000 diváků), do kterého byli zváni pouze zástupci pěti politických stran. Česká televize rozhodla, že přístup bude mít pouze pět subjektů s nejvyššími preferencemi veřejnosti na základě provedených průzkumů veřejného mínění. Ke druhému porušení zásady rovnosti došlo v pořadu Otázky Václava Moravce (5 dvouhodinových relací vysílaných vždy ve dvou částech). Do první části pořadu, vysílaného na celoplošném kanále ČT 1, byly zvány pouze parlamentní strany (ČSSD, ODS, KSČM, KDU-ČSL a US-DEU), do druhé části vysílané na kanále ČT 24 (sledovanost průměrně 14 000 diváků) pak strany ostatní. Třetí

²⁵ ŠKOCHOVÁ, Marie. *Analýza voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2006* [online]. E-polis.cz, 15. srpen 2008. [cit. 2015-04-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/clanek/analyza-voleb-do-poslanecke-snemovny-parlamentu-ceske-republiky-v-roce-2006.html>>. ISSN 1801-1438.

porušení nastalo v posledních třech pořadech Otázky Václava Moravce ve dnech 14. 5. 2006 („utkáni lídrů neparlamentních stran, které budou mít podle aktuálního průzkumu šanci dostat se do Poslanecké sněmovny“), 21. 5. 2006 („utkáni předsedů současných parlamentních stran“) a 28. 5. 2006 („souboj nejžhavějších kandidátů na premiéra“). Zástupci neparlamentních stran se neměli možnost utkat se zástupci stran parlamentních. Navrhovatelka vyvodila závěr, že klíč, který Česká televize pro možnost prezentace stran použila, jednoznačně třídil na strany významné a nevýznamné.

Nejvyšší správní soud návrh zamítl. Rozhodl, že ústavní princip svobodné soutěže politických sil je v publicistické a zpravodajské činnosti veřejnoprávních médií naplněn objektivním a vyváženým přístupem k volebním subjektům. Ten ovšem neznamená mechanickou rovnost v zastoupení ve všech pořadech, ale v odstupňování poskytnutých příležitostí odpovídajících reálnému postavení soutěžících subjektů v politickém a společenském životě. Soud při posuzování důvodnosti navrhovatelových námitek vycházel z obecné právní úpravy televizního vysílání při zohlednění specifického postavení České televize. Soud ve své argumentaci poukázal i na Kodex České televize s tím, že požadavkům na vyváženost a objektivitu vysílání Česká televize dostala (argumentoval zejména článkem 6). Na její program je totiž třeba nahlížet v jeho celku a vysílání nelze redukovat pouze na pořad Otázky Václava Moravce speciál. Česká televize vysílala i další předvolební diskuse včetně diskusí se zástupci mimoparlamentních stran, a to např. v pořadech Události, komentáře a Dobré ráno, kde nabídla prostor všem kandidujícím subjektům. Vedle toho vysílala každý den množství zpravodajských pořadů, v nichž přinášela informace o průběhu předvolební kampaně.²⁶

Obdobně se Nejvyšší správní soud vypořádal i s navrhovatelem P. B. s. z. O. p., N. d., M. b., S. j., R. a P. d. Ti rovněž požadovali neplatnost voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, konaných ve dnech 2. a 3. června 2006, a neplatnost volby kandidátů zvolených do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky ve všech volebních krajích. Poukazovali na to, že přes rozsáhlé politické aktivity o nich nebylo v celostátních sdělovacích prostředcích zmínky, a že veřejnoprávní Česká televize a Český rozhlas v uplynulých čtyřech letech prezentovaly výhradně strany parlamentní (např. každou neděli v pořadu "Otázky Václava Moravce“, nebo v pořadu "Události, komentáře“). Tím podle nich Česká televize porušila princip svobodné soutěže politických sil a stran. Opět soud argumentoval tím, že požadavku přiměřenosti při

²⁶ Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 66/2006

určování časové proporce zastoupení jednotlivých kandidujících subjektů ve vysílání vzhledem k jejich politickému a společenskému významu se Česká televize snažila v předvolebním období dostát. Vyplývá to podle soudu například z článku 6 obsaženém v Kodexu České televize. Mimo jiné v něm Česká televize deklaruje, že dbá, aby hlavní názorové proudy sporu dostaly rovnoměrný prostor k vyjádření. Časový prostor, který je dán jednotlivým politickým stranám a hnutím, musí být ve svém celku vyvážený. Vyváženost se posuzuje zejména podle váhy jednotlivých politických stran v demokratické společnosti odvozené především z výsledků voleb do hlavních orgánů zastupitelské demokracie. Česká televize také vytváří podmínky pro přiměřenou účast mimoparlamentních politických stran a hnutí v těchto diskusích.²⁷ Obdobný závazek ve vztahu k druhému veřejnoprávnímu masmédiu se podle soudu nachází také v článku 7 Kodexu Českého rozhlasu. Podle něj Český rozhlas dbá, aby hlavní názorové proudy sporu dostaly rovnoměrný prostor k vyjádření. Český rozhlas dbá zásad vyváženosti zejména tak, aby nebyla v celku vysílaného programu jednostranně zvýhodňována žádná politická strana nebo hnutí, popřípadě jejich názory.²⁸ Z tohoto pohledu je podle soudu zřejmé, že námitka směřující proti nerovnosti zastoupení jednotlivých politických stran v televizních debatách na obrazovkách České televize (a zejména v pořadu "Otázky Václava Moravce Speciál") je nedůvodná. Vysílací čas, který v souladu s tímto konceptem obdržely jednotlivé kandidující politické strany, odpovídal jejich významu ve společnosti na straně jedné, a na straně druhé zároveň nebyl překážkou svobodné soutěže politických stran.²⁹

Mimo naše zkoumání stojí za zmínku i jiná část rozhodnutí, ve které Nejvyšší správní soud konstatoval, že všechna média (bez ohledu na soukromoprávní či veřejnoprávní povahu, byť formulace o objektivnosti a vyváženosti vysílání použité zákonem o České televizi a zákonem o Českém rozhlasu je poněkud odlišná od formulace použité zákonem o provozování rozhlasového a televizního vysílání), regulovaná zákonem o provozování rozhlasového a televizního vysílání, podléhají požadavku objektivnosti a vyváženosti vysílání. Česká televize a Český rozhlas pak nadto plní ještě specifický úkol svěřený jim ustanovením § 16 odst. 4 volebního zákona („Pro volby do Poslanecké sněmovny mají v době začínající 13 dnů a končící 48 hodin před zahájením voleb kandidující politické strany, politická hnutí a koalice, jejichž kandidátní listina byla

²⁷ Kodex ČT, čl. 6

²⁸ Kodex ČRo, čl. 7

²⁹ Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 53/2006

zaregistrována, vyhrazeno v Českém rozhlasu celkem 14 hodin a v České televizi celkem 14 hodin v rámci jejich vysílacích okruhů bezplatně poskytnutého vysílacího času, který se rozdělí kandidujícím politickým stranám, politickým hnutím a koalicím rovným dílem.“).³⁰

V posledním případě, kterým se Nejvyšší správní soud musel po volbách v roce 2006 zabývat, a argumentovalo se v něm etickými kodexy médií veřejné služby, byl navrhovatelem S.E.d. Také, jako v předchozích případech, požadoval neplatnost volby kandidátů zvolených do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky ve všech volebních krajích ve volbách konaných ve dnech 2. - 3. června 2006. Jedním z důvodů, které navrhovatel zmiňuje, je podle jeho názoru nespravedlivý postup médií, která poskytovala prostor pouze stranám zastoupeným v Poslanecké sněmovně a Straně zelených. Navrhovatel tak byl výrazně diskriminován v právu na rovné šance prezentovat svůj program a kandidáty, a to zejména v případě předvolebních relací veřejnoprávních médií (výslovně v této souvislosti zmiňuje Českou televizi). Ani tady soud neshledal, že by navrhovatelem namítaný nevyvážený přístup médií znamenal porušení některé z povinností, jež jsou jim zákonem uloženy.³¹

Nutno podotknout, že ke všem třem případům se na základě výzvy Nejvyššího správního soudu ke svému předvolebnímu vysílání vyjádřila také Česká televize, která poskytla soudu podklady, z nichž při rozhodování předmětné věci též vycházel. Generální ředitel ČT ve svých vyjádřeních shrnul zákonné povinnosti této televize, přičemž uvedl, že její předvolební vysílání proběhlo v souladu nejen s § 16 odst. 4 zákona č. 247/1995 Sb. (viz výše), ale též se zákonem č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání (výslovně je zmiňován § 31 odst. 3 tohoto zákona – „Provozovatel vysílání je povinen zajistit, aby ve zpravodajských a politicko-publicistických pořadech bylo dbáno zásad objektivit a vyváženosti a zejména nebyla v celku vysílaného programu jednostranně zvýhodňována žádná politická strana nebo hnutí, popřípadě jejich názory nebo názory jednotlivých skupin veřejnosti, a to s přihlédnutím k jejich reálnému postavení v politickém a společenském životě.“), zákonem č. 483/1991 Sb., o České televizi, Kodexem České televize. Prostor věnovaný jednotlivým subjektům podle něj vycházel nejen ze shora uvedených právních předpisů, ale Česká televize vzala v úvahu i několik dalších hledisek včetně aktuálních průzkumů volebních preferencí a výsledků posledních voleb do Poslanecké sněmovny. Závěrem generální ředitel České televize

³⁰ § 16 odst. 4 zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, v aktuálním znění

³¹ Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 60/2006

dodal, že prostor věnovaný předvolebnímu a povolebnímu vysílání v roce 2006 byl čtyřikrát větší než v roce 2002.³²

2.5.1.2 Případy týkající se Etického kodexu Českého rozhlasu

Také případy týkající se Kodexu ČRo se po volbách v roce 2006 dostaly před Nejvyšší správní soud. V prvním z nich Nejvyšší správní soud blíže specifikoval povinnosti, které veřejnoprávní média mají plnit ohledně voleb a vyplývají jim z § 16 odst. 4 zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky. Navrhovatel Petr F. se domáhal určení neplatnosti volby kandidátů do Poslanecké sněmovny. Svůj návrh odůvodnil tvrzeným porušením § 16 odst. 4 zákona č. 247/1995 Sb. Nezákonnost spatřoval v tom, že strana Česká pravice oznámila v jednom z volebních vysílání České televize odstoupení z voleb, a v dalších vysíláních propagovala volbu Občanské demokratické strany, čímž se zdvojnásobil čas pro agitaci ve prospěch ODS oproti časům ostatních účastníků voleb. To bylo podle něj v rozporu se zákonným příkazem rozdělení vysílacího času rovným dílem. Dále zpochybňoval postup ČT, která uspořádala televizní debaty delegátů politických stran, v nichž věnovala celkově nejvíce času Občanské demokratické straně a České straně sociálně demokratické. A podstatně méně dalším stranám, jež se měly podle předvolebních průzkumů dostat do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, a nejméně pak těm, jejichž volební preference nepřekračovaly 5 procent.

V tom spatřuje navrhovatel porušení pravidla, že bude kandidujícím subjektům vyhrazeno celkem 14 hodin, a také porušení rovnosti rozdělení vysílacího času mezi všechny kandidující subjekty. Nejvyšší správní soud ve svém rozhodnutí uvedl, že na různé druhy médií dopadají v předvolebním období zejména tři povinnosti: všechna média, regulovaná zákonem o provozování rozhlasového a televizního vysílání, podléhají trvalému požadavku objektivnosti a vyváženosti vysílání. Dále, že všechna veřejnoprávní a veřejnoprávními korporacemi provozovaná média podléhají zásadě vyváženosti a rovného přístupu kandidujících subjektů v období volební kampaně. A poslední povinnost má Česká televize a Český rozhlas, kteří plní ještě specifický úkol svěřený jim v § 16 odst. 4 zákona č. 247/1995 Sb. - poskytnout bezplatně 14 hodin vysílacího času, jenž se rozdělí rovným dílem mezi kandidující subjekty. Soud rovněž uvedl, že

³² Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 60/2006, Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 53/2006, Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 66/2006

vyváženost a rovný přístup do veřejnoprávních médií nelze chápat mechanicky jako absolutní rovnost kandidujících subjektů, nýbrž pohledem tzv. odstupňované rovnosti. To znamená, že jednak musí každý kandidující subjekt dostat alespoň určitou minimální šanci ke své prezentaci tak, aby byl naplněn požadavek jejich plurality; nad tuto minimální úroveň musí být zastoupení kandidujících subjektů ve vysílání, zejména v pořadech zpravodajských či v publicistických debatách, přiměřené jejich politickému a společenskému významu. A k rozporovanému § 16 odst. 4 cit. zákona uvedl, že zakotvuje rovnost mezi jednotlivými kandidujícími subjekty z hlediska času, který je vyhrazen pro jimi prováděnou agitaci, nikoli z hlediska času, který je vyhrazen pro agitaci v jejich prospěch. Je tedy rozhodné, kdo agitaci provádí, nikoli v čí prospěch.

Soud stanovil, že při poskytování oněch 14 hodin jsou Česká televize a Český rozhlas realizátory práva, které je přiznáno všem subjektům kandidujícím ve volbách, jsou tedy vykonavateli volebního zákona a jako takoví - jako všechny ostatní veřejnoprávní subjekty podílející se na přípravě voleb - musejí ke všem kandidujícím subjektům přistupovat z hlediska naprosté rovnosti. Ke zpochybňování postupu ČT při televizních debatách delegátů politických stran soud argumentoval tak, že nad rámec 14 hodin v obou veřejnoprávních masmédiích požadavek mechanické rovnosti mizí a na jeho místo nastupuje požadavek vyváženosti a objektivnosti (platný pro všechny provozovatele rozhlasového a televizního vysílání) a požadavek přiměřeně rovného přístupu (pro všechna veřejnoprávní a veřejnoprávními korporacemi provozovaná média), neboť zde již média nevystupují jako pouzí realizátoři zákonem striktně definovaného práva, ale v celé úplnosti svého mediálního působení.

Požadavku přiměřenosti při určování časové proporce zastoupení jednotlivých kandidujících subjektů ve vysílání vzhledem k jejich politickému a společenskému významu se ČT i Český rozhlas snažili v předvolebním období dostát, což podle soudu i deklarují ve svých kodexech – v případě Českého rozhlasu v článku 7.³³ Podle něj Český rozhlas dbá, aby hlavní názorové proudy sporu dostaly rovnoměrný prostor k vyjádření. Český rozhlas dbá zásad vyváženosti zejména tak, aby nebyla v celku vysílaného programu jednostranně zvýhodňována žádná politická strana nebo hnutí, popřípadě jejich názory.³⁴

Článkem 7 Kodexu Českého rozhlasu soud argumentoval i ve dvou dalších případech, které byly rozebrány výše v souvislosti s Kodexem ČT. Navrhovatelé P. B. s.

³³ Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 15/2006

³⁴ Kodex ČRo, čl. 7

z. O. p., N. d., M. b., S. j., R. a P. d. rovněž požadovali neplatnost voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, konaných ve dnech 2. a 3. června 2006, a neplatnost volby kandidátů zvolených do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky ve všech volebních krajích. Poukazovali na to, že přes rozsáhlé politické aktivity o nich nebylo v celostátních sdělovacích prostředcích zmínky, a že veřejnoprávní Česká televize a Český rozhlas v uplynulých čtyřech letech prezentovaly výhradně strany parlamentní.³⁵

A stejně jako v tomto případě, i další návrh na neplatnost voleb podaný Stranou zdravého rozumu soud zamítl. V této poslední kauze soud sice Straně zdravého rozumu přisvědčil v názoru, že míra zastoupení jednotlivých kandidujících subjektů v médiích významně ovlivňuje jejich vnímání veřejností. A dokonce lze přisvědčit i v tom, že dvěma hlavními veřejnoprávními masmédií akceptovaný přístup odstupňované rovnosti do určité míry pomáhá stabilizovat rozložení voličské přízně, když je větší prostor v médiích poskytován zejména subjektům, jež se dosud jevily z hlediska více kritérií jako významné. Na straně druhé není tato stabilizace či konzervace rozložení voličské přízně absolutní, když je poskytování většího prostoru v médiích významnějším subjektům vyrovnáváno poskytnutím alespoň minimálního prostoru i subjektům dosud nevýznamným, a to i nad rámec zákonem stanovených 14 hodin v každém z těchto dvou médiích. Výsledný přístup těchto dvou médií ke kandidujícím subjektům v předvolební době je tak možno označit podle názoru Nejvyššího správního soudu v obecné rovině za legitimní a spravedlivý.

Lze tak podle soudu uzavřít, že zmiňovaný princip rovnosti je nutno vnímat ve dvojitým významu: jako rovnost kandidujících volebních stran a jako rovnost občanů. Přitom je patrné, že absolutizace náhledu na rovnost kandidujících stran, vedoucí až k mechanickému trvání na přidělování zcela stejného rozsahu vysílacího času i v pořadech, které si média připravují sama, ve svých důsledcích porušuje princip občanské rovnosti, založený na myšlence zájmu občanů na tom, aby byli informováni zejména o relevantních skutečnostech, majících dopad na většinu z nich.³⁶

³⁵ Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 53/2006

³⁶ Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 65/2006

2.5.2 Volby 2013

V této části nastíníme další vývoj argumentace soudů a navrhovatelů. Jde o tři další případy, které se objevily před českými soudy v souvislosti s etickými kodexy médií veřejné služby. Nastaly po předčasných volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2013.

Předčasné volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky probíhaly ve dnech 25. 10. – 26. 10. 2013. Ve volbách vyhrála Česká strana sociálně demokratická, která obdržela 20,45 % hlasů a 50 mandátů, na druhém místě bylo ANO 2011, které získalo 18,65 % a 47 mandátů. Do sněmovny občané zvolili i Komunistickou stranu Čech a Moravy, TOP 09, u, Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury a Křesťanskou a demokratickou unii – Československou stranu lidovou.

V prvním případě, který řešil Nejvyšší správní soud, a argumentovalo se v něm etickými kodexy médií veřejné služby, se rozhodovalo o návrhu J.B. o neplatnosti voleb. Konkrétní návrh na neplatnost volby kandidátů JUDr. Michala Haška a JUDr. Jeronýma Tejce, zvolených v Jihomoravském kraji ve volbách do Poslanecké sněmovny, soud zamítl. Navrhovatel namítal neoprávněný zásah České televize a Exekutorské komory vůči politické straně Aktiv nezávislých občanů, jejímž lídrem byl, a to v souvislosti s plánovaným vystoupením v pořadu ČT Interview Daniely Drtinové. V podání rovněž uvedl, že se domáhá neplatnosti voleb do Poslanecké sněmovny, protože jeho případné vystoupení v televizní debatě by významně změnilo výsledek voleb a rozložení sil v Poslanecké sněmovně. Navrhovatel si dále stěžoval na neoprávněný zásah Exekutorské komory (vydání tiskové zprávy) a editora České televize, kvůli nimž za Aktiv nezávislých občanů nevystoupil v televizi on, ale jeho stranický kolega. Soud konstatoval, že Česká televize se ve vztahu k volbám řídila kromě zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, a zákona č. 483/1991 Sb., o České televizi, také Kodexem České televize. Ten v čl. 6 odst. 2 upravuje vyváženost časového prostoru politických stran a hnutí při vysílání diskusních pořadů. K předčasným volbám do Poslanecké sněmovny byla rovněž dne 17. 9. 2013 vydána Pravidla předvolebního a volebního vysílání. V rámci těchto Pravidel byl zachováván princip odstupňované rovnosti a přístup všech kandidujících stran (nikoli všech kandidátů) do veřejnoprávního vysílání. Ze skutečností tvrzených navrhovatelem tedy podle soudu nelze dovodit žádné konkrétní porušení zákona.³⁷

³⁷ Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 125/2013

V dalším případě u Nejvyššího správního soudu se navrhovatel domáhal vydání rozhodnutí, aby „ve volebním kraji - Kraji Vysočina byla zrušena platnost voleb“ do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konaných ve dnech 25. a 26. 10. 2013. Svůj návrh odůvodňoval tím, že volby v kraji Vysočina proběhly za zjevně nerovných podmínek, které nezanedbatelně ovlivnily jejich výsledek. Konkrétně namítal, že nadpoloviční část politických stran a hnutí kandidujících ve volbách do Poslanecké sněmovny byla diskriminována v přístupu do veřejnoprávní České televize. K návrhu se vyjádřil i jeden z odpůrců, který argumentoval mimo jiné tím, že právo dohlížet na plnění úkolů veřejné služby v oblasti televizního vysílání a na naplňování zásad vyplývajících z Kodexu České televize náleží Radě České televize a on žádné porušení nespatřuje. Nejvyšší správní soud ve svém rozhodnutí dospěl k závěru, že navrhovatelem obecně namítané pochybení České televize, které mělo zakládat protizákonnost či dokonce protiústavnost, neshledal.³⁸

Ve třetím případě, ve kterém rozhodoval Nejvyšší správní soud ohledně předčasných voleb v roce 2013, byla navrhovatelem Česká pirátská strana. Navrhovala neplatnost volby všech kandidátů zvolených do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky ve volbách, které proběhly 25. a 26. října 2013. Strana namítala, že ji Česká televize systematicky a nepřezkoumatelně vyřazovala z podstatné části předvolebních diskusí a zpráv a zejména ze závěrečné předvolební debaty. Soud zdůraznil, že omezení počtu diskutujících stran a hnutí v klíčových a nejsledovanějších předvolebních debatách je v souladu se zásadou odstupňované rovnosti. Chráněn tu je zájem voličů na tom, aby před svým volebním rozhodnutím viděli srozumitelnou a atraktivní debatu klíčových politických aktérů, nezátíženou rozmělněním diskuse mezi desítky politických subjektů. Důležité je, aby úvahy České televize při výběru účastníků nejdůležitějších diskusí nebyly svévolné, diskriminující, ale byly naopak založeny na racionální úvaze a relevantních datech o podpoře jednotlivých politických stran a hnutí. Soud opět argumentoval tím, že Česká televize se zjevně snažila dostát požadavku přiměřenosti při určování časové proporce zastoupení jednotlivých kandidujících subjektů ve vysílání vzhledem k jejich politickému a společenskému významu, což vyplývá například z již výše citovaného článku 6 Kodexu České televize. Soud tak návrh zamítl.³⁹

³⁸ Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 131/2013

³⁹ Usnesení Nejvyššího správního soudu č.j. Vol 142/2013

ZÁVĚR

Etické kodexy médií veřejné služby nejsou v českém právním řádu vymahatelné. To ovšem neznamená, že nejsou vymahatelné nepřímo. Případů, ve kterých se argumentovalo etickými kodexy médií veřejné služby před českými soudy, není mnoho - méně než dvacet.

V naší praktické části jsme se věnovali volbám v roce 2006 a nastínili jsme případy po volbách v roce 2013. Jednalo se ve všech případech o návrh na neplatnost voleb. Zákon stanoví, kdo takový návrh může podat, a jaký soud je příslušný. Navrhovateli byli jak politické strany (Nezávislí, Česká pirátská strana, Strana zdravého rozumu), tak i jednotlivci. Případ vždy řešil Nejvyšší správní soud, jeho příslušnost jsme nastínili výše. Nejčastěji se argumentovalo článkem 6 Kodexu ČT a článkem 7 Kodexu ČRo. Podle článku 7 Česká televize deklaruje, že dbá, aby hlavní názorové proudy sporu dostaly rovnoměrný prostor k vyjádření. Časový prostor, který je dán jednotlivým politickým stranám a hnutím, musí být ve svém celku vyvážený. Vyváženost se posuzuje zejména podle váhy jednotlivých politických stran v demokratické společnosti odvozené především z výsledků voleb do hlavních orgánů zastupitelské demokracie. Česká televize také vytváří podmínky pro přiměřenou účast mimoparlamentních politických stran a hnutí v těchto diskusích. Obdobný závazek ve vztahu k druhému veřejnoprávnímu masmédiu nachází také v článku 7 Kodexu Českého rozhlasu. Podle něj Český rozhlas dbá, aby hlavní názorové proudy sporu dostaly rovnoměrný prostor k vyjádření. Český rozhlas dbá zásad vyváženosti zejména tak, aby nebyla v celku vysílaného programu jednostranně zvýhodňována žádná politická strana nebo hnutí, popřípadě jejich názory.

Rozebírána byla často povinnost Česká televize a Českého rozhlasu podle § 16 odst. 4 zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky - poskytnout před volbami bezplatně 14 hodin vysílacího času, jenž se rozdělí rovným dílem mezi kandidující subjekty. Navrhovatelé neplatnosti voleb si ve většině případů stěžovali na to, že byli diskriminováni v právu na rovné šance prezentovat svůj program a kandidáty, a to zejména v případě předvolebních relací veřejnoprávních médií. Soud argumentoval tak, že nad rámec 14 hodin v obou veřejnoprávních masmédiích požadavek mechanické rovnosti mizí a na jeho místo nastupuje požadavek vyváženosti a objektivnosti.

Nejvyšší správní soud k tomuto zdůraznil, že omezení počtu debatujících stran a hnutí v nejdůležitějších a nejsledovanějších předvolebních diskusích je v souladu se zásadou odstupňované rovnosti. Důležité je, aby úvahy České televize a Českého

rozhlasu při volbě účastníků debat nebyly svévolné, diskriminující, ale byly naopak založeny na racionálních úvahách a objektivních datech o síle podpory jednotlivých politických stran a hnutí.

Po novelizaci zákonů o ČT a ČRo nastala změna ve vnímání obou kodexů. Novela způsobila, že kodexy ČT a ČRo jsou v podstatě identické, upravují stejné problémy a vychází ze stejných tradic – z programu Rady Evropy. A oba byly postaveny na úroveň zákoníku práce, protože Česká televize i Český rozhlas jsou povinni seznámit s Kodexem nově přijímané zaměstnance ještě před vznikem pracovního poměru a externí spolupracovníky ještě před uzavřením příslušné smlouvy. Kodex ČTK podobné ustanovení nemá. Benevolentní je i v případě přijímání darů a výhod. Zatímco pracovníci ČT a ČRo nemohou ani dodatečně přijmout dar nebo jiný ekonomický prospěch od třetí osoby za natočení nebo odvysílání, popřípadě nenatočení nebo neodvysílání určitého pořadu či jeho části, a spolupráce zaměstnanců ČT nebo zaměstnanců ČRo s jinými médii podléhá předchozímu písemnému souhlasu nadřízeného, zaměstnanci ČTK mohou přijmout a poskytnout výhody a činnost pro jiná média po souhlasu šéfredaktora. Nutno zmínit, že na rozdíl od ČT a ČRo má ČTK vyřešené zveřejňování názorů a postojů na internetu, včetně sociálních sítí - zaměstnanci ČTK nevyvíjejí aktivity, které by mohly ohrozit pověst nestrannosti agentury. Podobné ustanovení nemá ČT ani ČRo.

Kodexy ČT a ČRo nejsou pramenem práva a nejsou vymahatelné, přesto je zřejmé, že soudy i navrhovatelé je v argumentaci používají. Je to dáno zejména důsledky, se kterými zákony ona kodexy spojují. Rady obou médií předkládají kodexy Poslanecké sněmovně ke schválení. Porušení kodexů je kvalifikováno jako porušení pracovní kázně podle zvláštního zákona. Generální ředitelé obou médií mohou být z funkce odvoláni, nenaplní-li obě média svými programy zásady kodexů. S Kodexem ČTK zákon nespojuje žádná specifika. Ředitel tak nemůže být odvolán, když se Kodex neplní, ani se Kodex nepředkládá Poslanecké sněmovně ke schválení. Také to je jeden z důvodů, proč se před českými soudy podle studia judikatury ani jednou neobjevil případ, ve kterém by se argumentovalo Kodexem ČTK.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Primární zdroje:

Kodex České televize

Kodex Českého rozhlasu

Kodex České tiskové kanceláře

Nález Ústavního soudu v Brně ze dne 27. 9. 2005 sp. zn. I. ÚS 394/04

Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 66/2006

Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 53/2006

Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 60/2006

Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 15/2006

Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 53/2006

Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 65/2006

Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 125/2013

Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 131/2013

Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 142/2013

Zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi, v platném znění

Zákon č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, v platném znění

Zákon č. 517/1992 Sb., o České tiskové kanceláři, v platném znění

Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, v platném znění

Sekundární zdroje:

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2012. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.

HODOVSKÝ, Ivan, SEDLÁK, Jiří. *Etika ve společnosti a v povoláních*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1994. 165 s. ISBN 80-7067-413-X.

JIRÁK, Jan et al. *10 let v českých médiích*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 142 s. ISBN 8071789259.

MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. 182 s. ISBN 8071788406.

PITTERMANN, Jiří. *(Prvních) 10 let České televize*. Praha: Česká televize, 2002. 372 s. ISBN 8085005379.

- POMAHAČ, Richard. *Tiskový zákon v kontextu evropského práva*. Praha: Unie vydavatelů, 1999. Sborník z kolokvia na PF UK.
- POUPEROVÁ, Olga. *Regulace médií*. Praha: Leges, 2010. 272 s. ISBN 978-80-87212-48-6.
- REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. 327 s. ISBN 80-7178-926-7.
- ROZEHNAL, Aleš. *Mediální zákony: komentář*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2007. 272 s. ISBN 9788073573041.
- RUB-MOHL, Stephan - BAKIČOVÁ, Hana. *Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2005. 292 s. ISBN 8024701588.
- ŠKOCHOVÁ, Marie. *Analýza voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2006* [online]. E-polis.cz, 15. srpen 2008. [cit. 2015-04-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/clanek/analyza-voleb-do-poslanecke-snemovny-parlamentu-ceske-republiky-v-roce-2006.html>>. ISSN 1801-1438.
- VANĚK, Jiří. *Obecná, ekonomická a informační etika*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. 252 s. ISBN 978-80-7357-504-5.